

Питання 21. Основні етапи розвитку Імператорського університету Святого Володимира.

Читай наступні пункти

Питання 22. Становлення Імператорського університету Святого Володимира.

1830–1831 роках у польських землях, загарбаних Росією після закінчення російсько-французької війни 1812 р., більше вам відомої як Вітчизняна війна 1812 р., спалахнуло Листопадове повстання, коли поляки черговий раз зробили спробу відновити свою державність – Річ Посполиту "від моря до моря" у рамках 1772 р. Повстання перекинулося на Правобережну Україну, де переважав польський шляхетський панівний прошарок. Повстання переконало царя Миколу I, що політика загравання з поляками його брата-попередника імператора Олександра I (дарував у 1815 р. Конституцію) не сприяла входженню польських земель до складу імперії провалилася. Імператор Микола I вирішив, що настав час змінити політичний курсу – від загравання перейшов до насильницької корпорації польських земель до імперії шляхом зменшення впливу поляків-поміщиків в Південно-Західному краї, відкритої русифікації, знищення польської освіти, польської мови викладання, з використанням православної церкви, викладання освітянських предметів у школах (церковно-приходських, повітових училищах, гімназіях, ліцєях) російською мовою. Складовою цього плану була політика царя – біля військової фортеці в Києві (Косий капонір) відкрити ще й розумову – університет).

11 листопада 1833 р. у Києві отримали офіційне повідомлення про бажання Миколи I відкрити у місті Імператорський Університет св. Володимира. 23 листопада цього року була отримана копія іменного височайшого указу урядовому Сенату від 8 листопада 1833 р.

"Обращая непрерывное внимание Наше на успехи общего, истинно народного воспитания в государстве, признали Мы за благо, по переводе Волынского лицея из Кременца в Киев, преобразовать оный в высшее учебное заведение с надлежащим распространением и на твердых основаниях преимущественно для жителей Киевской, Волынской и Подольской губерний, коих наследственное усердие в пользу просвещения упрочило и на будущие времена благосостояние учебных заведений того края. Таким образом, избрав город Киев, с давних лет к учреждению университета предназначенный, равно драгоценный для всей России, колыбель святой веры наших предков и, вместе с сим, первый свидетель их гражданской самобытности, Мы повелели учредить в оном университете под особым покровительством и в память великого просветителя Богом врученной Нам страны, на следующих началах:

- 1) В Киеве открываемый университет наименовать императорским университетом св. Владимира.
- 2) Университет сей состоит из двух факультетов: философского и юридического. Учреждая в оном факультета медицинского предоставляем Мы, впоследствии, собственному Нашему усмотрению.
- 3) Университету св. Владимира присваиваются все доходы с фундушей и капиталов, пожертвованных дворянством Волынской, Подольской и Киевской губернии для Волынского лицея, кои имеют составлять впредь неприкосновенную сего университета собственность. Сверх того, на содержание университета св. Владимира и на возведение зданий, обращаются все источники и суммы, подробно исчисленные в утвержденном Нами сего числа докладе управляющего министерством народного просвещения. За сим недостающую на содержание университета суму пополнить из государственного казначейства.
- 4) Министерство народного просвещения имеет под непосредственным руководством Нашим начертать ныне устав и штат университета св. Владимира и поднести оные на Наше утверждение”.

15 червня 1834 р. (день, коли церква святкує пам'ять рівноапостольного Володимира) "університетська спільнота направилася у Лавру, де митрополит Київський і Галицький Євген" відслужив святочну літургію, після цього всі направилися до найманих університетом приміщень, в яких продовжилося святкування відкриття Університету св. Володимира. Митрополит освятив ці приміщення, прочитали укази про відкриття університету, півчі проспівали гімн "Боже царя храни". Були присутні вищі чиновники губерній: предводителі дворянства російських губерній Правобережної України, попечитель Київської учбової округи Єгор Федорович фон Бракке виголосив вітальну промову, де, зокрема дякував уряду за відкриття університету в Києві – важливого інструменту для виховання суспільства. Сказав вітальне слово професор університету В. Ф. Цих. Після цього три вихованці Імператорської Олександрівської гімназії м. Києва Валерій Гірш, Володимир Превоцький і Овксентій Потапович були зараховані першими студентами новоствореного університету.

Питання 23. Імператорський університет Святого Володимира в дореформений період(1834-1864рр).

У першому статуті університету (25 грудня 1833р.) було записано: "Університет Св. Володимира состоит под особенным покровительством Его Императорского Величества". Університет знаходився під владою міністра народної освіти і попечителя навчального округу. Всередині університету роль влади приналежала Раді, яка складалася з ординарних і екстраординарних професорів, на чолі з ректором та під наглядом попечителя. Ректор обирався Радою Київського університету строком на два

роки, а деканів обирали щорічно. На філософському факультеті Київського університету св. Володимира існувало два відділення, декани обиралися для кожного відділення окремо. Ординарні та екстраординарні професори на факультетах під головуванням деканів створювали факультетське зібрання, яке займалося науковою діяльністю та навчальним процесом.

Крім статутів університетське начальство користувалися різними інструкціями підготвленим в Міністерстві народної освіти. Так, у 1835 р. міністр освіти схвалив "Інструкцію інспектору студентів Імператорського Університету св. Володимира". У ній були правило виховання студентів у моральній, навчальній, поліцейській і господарській галузях. Виконання вимог морального виховання передбачало настанову студентів до слова Божого, таїнствам і виконання священних обрядів. Обов'язково треба було слідкувати, щоб студенти не створювали "таємних товариств і сходок", та присікати всілякі можливі моральні збочення між студентам, знати до дрібниць характер й поведки кожного студента.

Навчання в університеті проходило чотири роки. Всі вступники складали іспити в призначеному ректором "особливому комітеті з професорів". Студенти складали іспити в кінці кожного курсу та перед закінченням університету.

До 60-х років XIX ст. серед студентів більшість були польського походження. Серед студентів були своєкошtnі, що навчалися за власний кошт, і 50 – казеннокошtnих, які після закінчення університету відробляли шість років там, куди їх розподіляла державна комісія, на посадах вчителя або чиновника. Для заохочування студентів до наукової діяльності щорічно обиралися теми для написання робіт, які нагороджувалися золотими і срібними медалями.

Серйозною проблемою для університету на початку роботи було те, що він не мав власного приміщення. Через це керівництво вузу протягом перших восьми років орендувало декілька приватних будівель, які були зовсім непридатні для навчального процесу.

31 липня 1837 р. розпочалося будівництво головного корпусу Київського університету, який був зведений на околиці "Старого Києва" в стилі російського класицизму. Проект був втілений під наглядом відомого архітектора В. Беретті. Будівництво корпусу припадає на часи активної розбудови міста. Місце для корпусу було обрано на пустинному узгір'ї, на перетині двох магістралей. Поза межами основного кварталу було побудовано астрономічну обсерваторію в стилі класицизм та анатомічний театр. Поряд з корпусом професор Е. Траутфеттер заклад ботанічний сад.

Перехід університету до власного великого приміщення і прийняття в 1842 р. нового університетського статуту дозволили серйозно розбудувати кафедральну систему, збільшивши кількість кафедр з 20 до 37. Незважаючи на бажання царя зробити університет русофільським, у його стінах завжди жили і розвивалися прогресивні думки, які базувалися на найкращих зразках світової гуманістичної думки. Протягом 1830-1860-х рр. Київський

університету був одним із центрів польського національно-демократичного руху, а в 1845-1847 рр. в університеті розгорнуло свою діяльність Кирило-Мефодіївське братство. Засновник і автор програмних творів братства видатний історик М. Костомаров очолював в університеті кафедру Російської історії. Багато викладачів та студентів університету брали активну участь у громадівських рухах.

У 1842 р. Університет отримав новий Статут, в основу якого були покладені положення загального університетського статуту 1835 р. Міністр С. С. Уваров бажав випробувати на студентах і викладачах німецькі порядки: студент був вільний у виборі дисциплін, курс поділявся на два семестри, прийом студентів відбувався двічі на рік, іспити, крім випускних скасовувалися. Проте відвідування лекцій залишалося обов'язковим. У 1848–1849 рр. під впливом західноєвропейських потрясінь в університеті посилюється суворий контроль з боку ректора і деканів. Вибори ректора та деканів скасовувалися, а право на призначення на посаду залишалося за міністром освіти(за схваленням царя).

Від середини 19 ст. університет став одним із осередків науки і передової громадської думки в Україні. Тут вчилися члени Кирило-Мефодіївського товариства — В. М. Білозерський, Г. А. Андрузький; Т. Г. Шевченко працював в 1845-47 рр. в Археографічній комісії при університеті. Розгром у 1847 році Кирило-Мефодіївського товариства й арешт Шевченка перервали його роботу, але не знищили зв'язки поета з університетом. Після звільнення Шевченко написав «Букварь Южнорусский» для недільних шкіл, займався його розповсюдженням, листувався з першим ректором університету Михайлом Максимовичем. До 1917 р. університет підготував близько 20 тисяч спеціалістів. Активні учасники Київсько-Харківського товариства були ініціаторами заснування недільних шкіл.

Серед видатних учених і викладачів Київського університету були історики й філологи М.Максимович, М.Костомаров, В.Антонович, М.Драгоманов, А.Кримський; юристи М.Владимирський-Буданов, О.Кистяківський; економіст М.Зібер; математики Д.Граве, М.Боголюбов; механік І.Рахманінов; ботанік М.Холодний; біохімік О.Палладін; медики М.Скліфосовський, М.Стражеско та інші. З університетських стін вийшла ціла плеяда визначних діячів української культури - письменники Михайло Старицький, Максим Рильський, композитор Микола Лисенко.

В Університеті св. Володимира у перші п'ятдесят років його існування працювало 231 професорів і викладачів, яким радянський академік О. В. Палладін дав не справедливу, принизливу оцінку. "В науковому відношенні професори й викладачі старого Київського університету в цілому стояли на надзвичайно низькому рівні". Існувало чотири факультети: історико-філологічний, юридичний, фізико-математичний і медичний. Протягом цього часу в університеті навчалося біля 7 тисяч студентів нерахуючи вільних слухачів

1848 року при університеті засновали хірургічну клініку В. О. Караваєва, де оперував також М. І. Пирогов. У січні 1847 в актовому залі концертував Ф. Ліст. Тут відбувалися виставки передвижників.

Після проведення в Російській імперії ліберальних реформ 1860-х рр. і запровадження у 1863 р. нового університетського статуту, в Київському університеті посилилася науково-педагогічна діяльність. В цей час було розширено автономні права вузу, відкрито 15 нових кафедр (чисельність яких зросла з 37 до 52), збільшено кількість викладачів і студентів. На роботу до Києва запросили 90 нових викладачів з російських і європейських університетів, на кафедрах почали залишати талановитих студентів для підготовки до професорських звань.

Розпочинаючи з 1861 р. в російському суспільстві відбувається обговорення "Проекту загального статуту Імператорських російських університетів". Більшість учасників дискусії критикували загальну концепцію, спрямовану на обмеження автономії університетів, дріб'язкову їх опіку чиновниками влади. Так, колишній попечитель Київського навчального округу М. І. Пирогов, враховуючи свій досвід роботи, заперечував доцільність попечителів втручатися у справи університету, який підлягає тільки колегіальним рішенням Ради і правлінню університету. 18 червня 1863 р. в університеті запроваджується затверджений імператором Олександром II новий загальний статут. Розширюється внутрішня автономія університету, влада попечителя й міністра освіти дещо обмежується, посади ректора, деканів, професорів знову стали виборними з наступним затвердженням попечителем і міністром. Рада університету і правління факультетів отримали широкі права з питань навчально-методичних і наукових та господарсько-фінансових питань, збільшується кількість кафедр в університеті, розширюється штатний розпис з 58 до 89 професорів і доцентів. Статут створив сприятливі умови для науково-педагогічної діяльності в університеті.